

Adres artykułu: <https://bip.iaepan.edu.pl/artukul/wczesnosredniowieczne-osadnictwo-grodowe-w-czesci-dorzecza-srodkowej-odry-do-polowy-xi-wieku>

Wczesnośredniowieczne osadnictwo grodowe w części dorzecza środkowej Odry do połowy XI wieku

- [Trwające](#)
- [Zakończone](#)

Informacje o projekcie

Tytuł projektu: Wczesnośredniowieczne osadnictwo grodowe w części dorzecza środkowej Odry do połowy XI wieku w studiach archeologicznych

Numer projektu: UMO-2015/16/S/HS3/00274

Kierownik projektu: dr Bartłomiej Gruszka

Jednostka prowadząca projekt: Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk

Źródło finansowania projektu: staż podoktorski FUGA. Narodowe Centrum Nauki

Kontakt:

telefon (22) 620-28-81 do 86

Charakterystyka

Kategoria naukowa jednostki naukowej: A

Przyznana w oparciu o przepisy art. 42 i następne ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. z 2010 r, nr 96, poz. 615 z późn. zm.) a także wydanego na podstawie art. 44 ust. 2 powyższej ustawy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu

przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 877).

1. Charakterystyka jednostki naukowej

a) zasadność wyboru ośrodka, osiągnięcia naukowe ośrodka w dziedzinie, w której będą realizowane planowane badania naukowe

Planowany staż będzie realizowany w Ośrodku Studiów Pradziejowych i Średniowiecznych w Poznaniu (dalej OSPiŚ), jednostce Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk. Wybór OSPiŚ był podyktowany chęcią odbycia stażu z placówce z wieloletnią tradycją i doniosłymi osiągnięciami badawczymi dotyczącymi m.in. studiów nad osadnictwem grodowym Wielkopolski i obszarów ościennych. Powojenna historia badań związanych z zagadnieniami archeologii wczesnego średniowiecza w poznańskim ośrodku PAN sięga początkami końca lat 40. XX wieku. W 1949 roku zostało powołane Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego (KBnPPP), którego głównym zadaniem była koordynacja ogólnopolskich prac badawczych związanych z obchodami milenium państwa polskiego. W ramach KBnPPP powołano m.in. Kierownictwo Prac Wykopaliskowych Pracownię Paleobotaniczną w Poznaniu. Od momentu utworzenia Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk poszczególne agendy działające w ramach KBnPPP zostały włączone do Działu I - Archeologia Polski, w którym działały terenowe placówki badawcze (Zakłady Archeologii Polski - ZAP), m.in. w Poznaniu. Poznański ZAP dysponował Stacjami badawczymi w Bonikowie (później w Daleszynie), w Gieczu, Gnieźnie, Kołobrzegu, Kruszwicy, Poznaniu-Grodzie, Poznaniu-Katedrze, w Szczecinie i w Wolinie. W Poznaniu miała także siedzibę centralna Pracownia Paleobotaniczna IHKM. Od 1955 roku poznański ZAP zmienił nazwę na Zakład Archeologii Wielkopolski (ZAW). W 1960 r. w Poznaniu została powołana Pracownia Ziemi Lubuskiej IHKM PAN z dwoma Ekspedycjami Archeologicznymi w Międzyrzeczu i Santoku (od 1961 r. przemianowana w Zakład Historii Kultury Materialnej Wielkopolski i woj. Zielonogórskiego IHKM (ZHKMW i woj. zielonogórskiego).

Od 1977 roku w ramach Zakładu Archeologii Wielkopolski zaczęły działać: Pracownia Wczesnośredniowieczna (do 31.12.2002 roku kierowała nią prof. dr hab. Zofia Kurnatowska, a od 2006 jako Pracownia Wczesnego Średniowiecza - dr Michał Kara) oraz Pracownia Paleobotaniczna. Oprócz licznych badań wykopaliskowych realizowanych przez wiele lat działalności (m.in. wielosezonowe badania wykopaliskowe na grodziskach w Santoku, Międzyrzeczu, Bonikowie, Daleszynie i ostatnio Pszczewie), ważnym osiągnięciem badaczy działających w ramach Pracowni było opublikowanie wyjątkowego w skali ziem polskich opracowania katalogowego wczesnośredniowiecznych stanowisk archeologicznych pt. „Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej”. Dzięki tej siedmiotomowej publikacji

(ostatni tom ukazał się w 1995 roku) było możliwe podjęcie pierwszych badań o charakterze syntetyzującym. Od 1950 do 1995 roku opublikowano dane dotyczące kilkuset stanowisk, w tym także wielu grodzisk również z badanego przeze mnie obszaru, przeanalizowanych pod względem lokalizacji, funkcji i chronologii. Na podstawie zebranych źródeł już od lat 70. XX wieku pod kierownictwem prof. dr hab. Zofii Kurnatowskiej, a następnie dr. hab. Michała Kara są prowadzone kompleksowe badania inwentaryzacyjne wczesnośredniowiecznych grodów z terenu Wielkopolski, Kujaw oraz pogranicza Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej, ze szczególnym uwzględnieniem ich chronologii, weryfikowanej od lat 90. XX wieku za pomocą badań specjalistycznych - analiz radiowęglowych (Poznańskie Laboratorium Radiowęglowym) oraz dendrochronologicznych (prof. dr hab. Marek Krąpiec z AGH w Krakowie). W programie, koordynowanym przez Pracownię, uczestniczą archeologiczne placówki muzealne i konserwatorskie z obecnych województw wielkopolskiego, lubuskiego i kujawsko-pomorskiego. Warto zaznaczyć, że pod względem zastosowanych metod mulidyscyplinarnych są to badania unikatowe nie tylko w skali kraju.

Od roku 2012 w skutek połączenia dwu zespołów badawczych - Pracowni Wczesnego Średniowiecza IAI PAN w Poznaniu oraz zespołu warszawskiego funkcjonuje w ramach OSPiŚ Zespół do badań państwa Piastów, którym kieruje dr hab. prof. IAE PAN Michał Kara. Jest to unikalny w skali kraju zespół zajmujący się m.in. problematyką osadnictwa grodowego w okresie tworzenia się państwa piastowskiego

(Charakterystyka jednostki naukowej na podstawie opracowania Aliny Łosińskiej pt.: Poznańska archeologia „PANowska”, opublikowanego na stronie internetowej Ośrodka Studiów Pradziejowych i Średniowiecznych PAN w Poznaniu).

Realizacja przedstawionego przeze mnie planu badań, poszerzonego o zastosowanie nowoczesnych metod dotyczących analiz przestrzennych (GIS) lokalizacji wczesnośredniowiecznego osadnictwa grodowego w części dorzecza środkowej Odry, wpisuje się więc doskonale w charakter badań naukowych o wieloletniej tradycji i ważnych osiągnięciach badawczych, które są realizowane przez OSPiŚ PAN w Poznaniu. Planowane badania spełniają także postulaty badawcze dotyczące opracowania źródłowego oraz weryfikacji chronologii m.in. wczesnośredniowiecznego osadnictwa grodowego na Środkowym Nadodrzu, które były wielokrotnie zgłaszane głównie przez badaczy z poznańskiego ośrodka PAN.

b) wsparcie naukowe oraz kompetencyjne

Efektem prowadzonych przez Zespół badań są oprócz licznych artykułów, także monografie problemowe dotyczące zagadnień genezy i funkcjonowania państwa Piastów (np. Zofia Kurnatowska Początki Polski, Poznań 2002; Andrzej Buko, Archeologia Polski wczesnośredniowiecznej, Warszawa 2005; Przemysław Urbańczyk, Trudne początki Polski, Wrocław 2008; Michał Kara, Najstarsze państwo Piastów - rezultat przełomu czy kontynuacji? Studium archeologiczne, Poznań 2009) oraz

opracowania monograficzne dotyczące poszczególnych, istotnych ośrodków grodowych (Stanisław Kurnatowski red., *Wczesnośredniowieczny Międzyrzecz*, Warszawa 2015 [w druku]).

Kierownik Zespołu i jednocześnie opiekun naukowy planowanego stażu oraz recenzent mojej dysertacji doktorskiej - dr hab. prof. IAE PAN Michał Kara zrealizował w latach 2003-2012 dwa projekty badawcze: „Analizy dendrochronologiczne zabytkowego drewna z wybranych grodów najstarszego państwa Piastów” (grant DOT-KBN realizowany w PTPN, dofinansowany przez IAE PAN); tu proszę dopisać projekt tzw. rozwojowy kierowany w latach 2009-12 przez prof. M. Kobusiewicza. Aktualnie kieruje z ramienia IAE PAN multidyscyplinarnym projektem naukowo-badawczym realizowanym w ramach umowy o współpracy naukowej Polskiej Akademii Nauk i Czeskiej Akademii Nauk przez Instytut Archeologii i etnologii PAN oraz Instytut Archeologii Czeskiej Akademii Nauk w Pradze pt. „Stratygrafia wybranych grodów najstarszego państwa Przemyślidów i Piastów w świetle porównawczych badań nieinwazyjnych”. Celem tego projektu są badania porównawcze struktur podpowierzchniowych (stratygrafii) wybranych grodów wczesnośredniowiecznych z obszaru Wielkopolski centralnej oraz środkowych Czech, ustalonych nieinwazyjną metodą elektrooporową i magnetometryczną oraz z użyciem georadaru. Ponadto Michał Kara kieruje obecnie projektem badawczym NPRH (moduł 1.1., nr 11H 13 0216 82/2014-2019.) pt. „Uściślenie i weryfikacja chronologii oraz periodyzacji grodów tzw. centralnych monarchii pierwszych Piastów (Gniezno, Poznań, Giecz) na podstawie akceleratorowych datowań radiowęglowych”. Jest także promotorem prac doktorskich, których problematyka ściśle dotyczy osadnictwa grodowego (otwarte 2 przewody doktorskie w IAE PAN, dotyczące problematyki grodu w Gieczu [Teresa Krysztofiak] i grodu w Gnieźnie [Tomasz Janiak]). Jest także opiekunem naukowym (z prof. UMK dr hab. Krystyną Sulkowską- Tuszyńską) planowanej pracy doktorskiej Małgorzaty Radtke o wczesnośredniowiecznym opactwie benedyktyńskim w Mogilnie, realizowanej w ramach Studium Doktoranckiego IAE PAN w Warszawie.

Realizowany podczas stażu program badań będzie obejmował multidyscyplinarne studia dotyczące wczesnośredniowiecznego osadnictwa grodowego części dorzecza środkowej Odry do połowy XI wieku. Oprócz badań weryfikacyjnych wybranych do tego celu wczesnośredniowiecznych grodów charakteryzujących się niezakłóconym układem warstw o dłuższej chronologii względnej oraz bogatym zespołem różnorodnych źródeł ruchomych, w tym także elitarnych, są również planowane analizy paleośrodowiskowe, mające na celu rekonstrukcję pierwotnego środowiska geograficzno-przyrodniczego najbliższego zaplecza osadniczego badanych grodzisk. Istotnym elementem programu badań będzie weryfikacja chronologii funkcjonowania analizowanych obiektów.

Dlatego ważne jest, że podczas realizacji zaplanowanych badań będę mógł skorzystać z pomocy i doświadczenia funkcjonującego w ramach IAE PAN Laboratorium Bio- i Archeometrii, które skupia jedyny działający w Polsce zespół specjalistów, zajmujących

się kompleksowo źródłami przyrodniczymi pochodzącymi z badań archeologicznych (Zespół opracowywał m.in. zagadnienia paleośrodowiskowe wczesnośredniowiecznych grodów w Santoku, Międzyrzeczu i Pszczewie). Pracownicy naukowcy Laboratorium prowadzą m.in. badania archeobotaniczne (dr Joanna Koszałka, dr Joanna Strzelczyk), archeomalakologiczne (dr Aldona Kurzawska), archeozoologiczne (dr Marta Osypińska), palinologiczne (dr Iwona Okuniewska- Nowaczyk) i geofizyczne (dr Łukasz Pośpieszny). Z częścią pracowników naukowych Laboratorium miałem okazję współpracować podczas realizowanych przeze mnie wcześniejszych programów badawczych (m.in. z dr Łukaszem Pośpiesznym, dr. Martą Osypińską i dr Joanną Koszałką).

Istotnym wsparciem prowadzonych w Ośrodku badań jest także dobrze zaopatrzona biblioteka oraz bogate Archiwum Naukowe Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział w Poznaniu, które gromadzi i przechowuje dokumentację z badań archeologicznych (w tym karty stanowisk archeologicznych, dzienniki badań, inwentarze: zabytków wydzielonych, ceramiki, kości, planów, fotografii, próbek, plany warstwiczne, rzutów, negatywy, fotografie, przeźrocza) oraz opracowania naukowe prowadzonych badań. Oprócz wsparcia merytorycznego i naukowego ze strony OSPiŚ PAN wybór poznańskiego ośrodka naukowego, jako miejsca odbycia stażu był podyktowany także możliwością współpracy z Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym, którym kieruje prof. Tomasz Goslar, z którym współpracowałem już podczas realizacji wcześniejszych projektów, a obecnie chciałbym współpracować na etapie weryfikacji chronologii wybranych grodzisk oraz z pracownikami naukowymi Instytutu Geoekologii i Geoinformacji Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, zwłaszcza w zakresie analiz palinologicznych (wspólne badania z dr hab. prof. UAM Krystyną Milecką prowadzę od 2012 roku).

Metryczka

Opublikował w BIP:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data opublikowania:	14.05.2020 08:05
Ostatnio zaktualizował:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data ostatniej aktualizacji:	14.05.2020 08:05
Liczba wyświetleń:	10